

СМІХ ЯК МЕХАНІЗМ ЗБЕРЕЖЕННЯ СЕБЕ В УМОВАХ ВІЙНИ (НА ПРИКЛАДІ ІНТЕРНЕТ-МЕМІВ)

*Ковтун Наталія Михайлівна,
д. філос. н., проф.,
професор кафедри філософії та політології
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
Ковтун Юрій Васильович,
к. філос. н., викладач суспільних дисциплін
Житомирського міського ліцею № 1*

Анотація. У статті проаналізовано вплив сміху, гумору, сарказму, кепкування на психологічну та мотиваційну стійкість людини в умовах російсько-української війни. Встановлено, що сміхові практики в умовах війни постають тими механізмами, які дозволяють доторкнутися людині до буття, дозволяють відчувати себе його частиною і справлятися з нестерпною об'єктивною реальністю. Обґрунтовано активне використання в українських Інтернет-мемах саме викривального і саркастичного сміху, спрямованого на демотивацію супротивника.

Ключові слова: сміх, сарказм, смерть, війна, Інтернет-мем.

LAUGHTER AS A MECHANISM OF SELF PRESERVATION IN THE CONDITIONS OF WAR (USING INTERNET MEMES AS AN EXAMPLE)

Abstract. The article analyzes the influence of laughter, humor, sarcasm, mockery on the psychological and motivational stability of a person in the conditions of the Russian-Ukrainian war. It is established that laughter practices in the conditions of war appear to be those mechanisms that allow a person to touch existence, feel a part of it and cope with unbearable objective reality. The active use of revealing and sarcastic laughter in Ukrainian Internet memes, aimed at demotivating the opponent, is substantiated.

Key words: laughter, sarcasm, death, war, Internet meme.

У різні періоди розвитку людства емоції були і залишаються вкрай важливими факторами реакції як індивідів, так і соціальних спільнот на кризові ситуації. В умовах війни ворогуючі сторони ведуть окрім військових дій в об'єктивній реальності ще й війну на рівні індивідуальної і суспільної свідомості, метою якої є поширення у стані ворога паніки і страху. Залякане й розгублене населення не може чинити ефективний опір, а в деяких випадках прямо перешкоджає здійснювати ефективні наступальні або оборонні операції.

Натомість населення перемагаючої країни має бути максимально психологічно й ідеологічно мобілізованим і впевненим у своїй перемозі. Одним з найбільш ефективних методів мобілізації громадян у боротьбі з ворогом є сміх, іронія і сарказм, які дозволяють з різних сторін десакралізувати й дегуманізувати образ ворога, роблячи його в очах населення власної країни нікчемним і апріорі приреченим на поразку. Відтак, доречним є звернення до Інтернет-мемів, які відіграють важливу роль у процесі нівеляції страхів, панічних настроїв у сучасному українському суспільстві у його протистоянні з російськими агресорами. Самі Інтернет-меми є важливою складовою новітнього інформаційного простору. Популярність Інтернет-мемів ми пов'язуємо зі «зростанням інформаційного хаосу в сучасному символічному виробництві та обміні і розгубленістю людини» від зустрічі з надмірною кількістю інформації [3].

Значною мірою, саме велика кількість суперечливої інформації про причини сучасної російсько-української війни, відсутність раціонально вмотивованих і зрозумілих цілей «гарячої» її фази, абсурдність руху російських військ у лютому 2022 року фактично з усіх можливих напрямків, практично самовбивча тактика ведення військових дій з боку російських загарбників, масове «закидання українських позицій трупами» (як-от, бід Бахмутом чи Соледаром) зумовлює активне використання в українських Інтернет-мемах саме викривального і саркастичного сміху. Предметом викривання і сарказму стала, насамперед, тема мобілізації в Росії, коли в армію почали потрапляти представники з найбідніших верств, часто хворі або вже й мертві громадяни.

Після оголошення у Росії часткової мобілізації 21 вересня 2022 року український інформаційний простір вибухнув цілою палітрою мемів. Одним з найкрасномовніших з них стало зображення, в якому слово «мобілізація» замінюється словом «могилизація» з використанням латинської великої літери **Z**, що стала одним з символів російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року (див. Рисунок 1) [1]. На іншому зображенні бачимо Головнокомандувача Збройних сил України Валерія Залужного, який позує на тлі вантажівки Соса Сола з новорічним оформленням. На самій вантажівці читаємо число 355 000 як кількість тих, хто потенційно може загинути в Україні внаслідок часткової мобілізації у Російській Федерації (див. Рисунок 2) [2].

Рисунок 1

Рисунок 2

Зі змісту багатьох Інтернет-мемів стає зрозумілим ймовірне майбутнє мобілізованого. Так, на одному з візуальних зображень бачимо працівника російського військомату, який телефонує з приводу призову. При цьому він говорить: «Алло, це військомат з приводу призову. Якщо ви хочете служити, натисніть зірочку». Натомість інший працівник телефонує і каже: «А, якщо не хочете, то натисніть сіточку» (див. Рисунок 3) [1]. У російській мові слово «сіточка» звучить, як «решетка», що чітко асоціюється з ґратами у в'язниці, прямо вказуючи, що очікує потенційного мобілізованого в Росії у разі відмови служити в армії агресора.

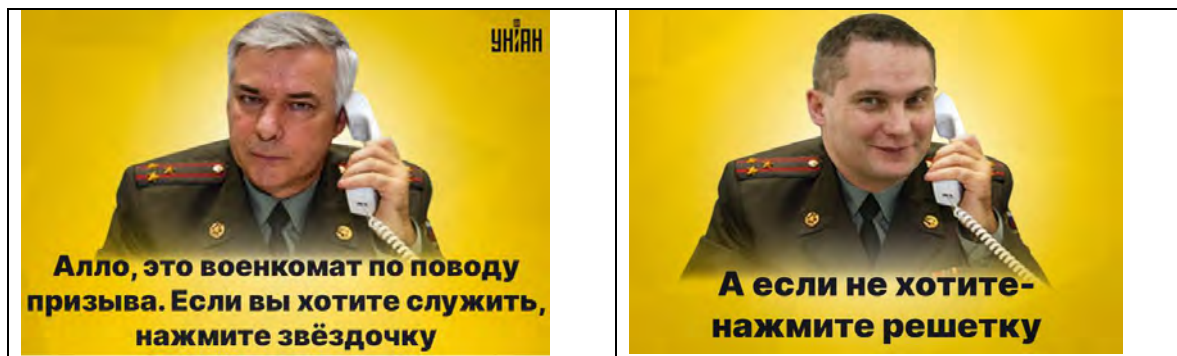

Рисунок 3

Поява подібного типу Інтернет-мемів, в яких простежується процес дегуманізації людини і перетворення її у потенційну жертву, вкладається у процес втрати людиною в умовах війни своїх ключових соціальних атрибутів. Людина на війні залишається цінною для держави лише у площині її тілесності, наскільки вона може бути вправним воїном. Однак, в умовах високотехнологічних воєн ХХІ століття, воєн дистанційних, артилерійських, з широким використанням авіації та дронів, навіть тілесність людини втрачає свою високу цінність. Людина на цій війні перетворюється на щось необов'язкове, що їй так приречене на загибель, адже її шанси на виживання зовсім не залежать від особистої вправності і фізичної сили.

Водночас в умовах війни не лише потенційні солдати стають об'єктом сміху, сам сміх стає механізмом адаптації солдатів до жахливої воєнної реальності. На війні з високим ступенем інтенсивності боїв, коли гинуть десятки тисяч людей, все, що оточує людину (і природа, і будівлі, й інституції, школи, лікарні, церкви, мистецтво, музика, поезія) значною мірою знецінюється, втрачає свій смисл, адже людина на такій війні не знає, чи переживе вона цей день. У такій ситуації саме сміх, гумор, сарказм постають тими механізмами, які дозволяють доторкнутися до буття, дозволяють відчувати себе його частиною і справлятися з нестерпною об'єктивною реальністю.

Список використаних джерел

1. Мобілізація у Росії 2022: мережа вибухнула мемами після указу Путіна (фото) 21.09.2022. URL: <https://www.unian.ua/curiosities/mobilizaciya-v-rosiji-2022-merezha-vibuhnula-memami-pislya-ukazu-putina-foto-11986740.html> (27.11.2022)
2. «Настав час помирати, Ваня»: соцмережі висміяли оголошення часткової мобілізації у РФ (фото) 21 вересня 2022. URL: <https://focus.ua/uk/ukraine/530136-pora-umirat-vanya-socseti-vysmeyali-obyavlenie-chastichnoy-mobilizacii-v-rf-foto> (12.01.2023)
3. Polishchuk O., Vitiuk I., Kovtun N., Fed V. Memes as the phenomenon of modern digital culture. *Wisdom*. 2020. Т. 15, № 2. С. 45-55. URL: <https://wisdomperiodical.com/index.php/wisdom/article/view/361/244> (24.01.2023)